ОКТЯБРЬ
29
воскресенье
1939 он
№ 251 (2951)
Сэн 10 мүнгэ.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛ ҮНЭН

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ОРГАН.

Выставкын түрүү опыдые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ

1939 оной хүдөө ажахын Бүхэсоюзна Выставка хадаа социалистическэ газартаряалангай анха түрүүшын выставка мүн. Хүнзоной историдо түрүүшынхээ эмхидхэгдэһэн тус выставка болбол колхозно байгуулалтын юбилейнэ отчет, тэдэнэй 10 жэлэй хүгжэн һалбарилгые амжалтанууд ба илалтануудые харалга, коллективизацида сталинска политикын триумф мүн. Энэ хадаа хүдөө ажахые социалистическэ ёһоор эрхилэлгын үлэмжэ үрэтэй байһыень үмсын ажалтанай урда эли тодоор харуулба.

Гэхэтэй хамта, выставка болбол советскэ газартаряалангай дэбжэлтэнүүдэй гайхамшаг итогуудые гаргалгаар хизаарлагданагүй. Энэ хадаа колхозно ба совхозно үйлэдбэриие культурнаар ба жэшээтэ һайнаар эрхилэхые, гэгдэгшэдые урагшань татахые һургана. Выставка болбол социалистическэ хүдөө ажахын түгэсхүсэтэ саашанхи дэбжэлтэнүүдэй трамплин мүн.

Выставка болбол түрүү опыдой бүхэсоюзна һургуули ба «гурбадахи табанжэлэй планиие дүүргэхын тула социалистическэ соревнованиие эмхидхэгшэ» (Молотов) байһан нэрээ дүүрэн харюулаа.

Энэ колхозно университедые манай Бурят-Монголой 888 түрүү хүнүүд хараба. Гартаа карандаш, блокнодтой эдэ хабаадагшад болбол түрүү опыдые наряар шэнжэлһэн ба тэрээгээр зэбсэглэгдэһэн байна.

Выставкэдэ хабаадагшад ба экскурсантнууд болбол Москваһаа, выставкэһээ өөһэдынгөө колхозуудта, совхозуудта ба МТС-үүдтэ бусажа ерээ. Эдэнэр, социалистическэ полиин ургаса ба малажалай продуктивностиие дээшэлүүлхын тула шэнэ, эрхимэй эрхим опыдуудые ажалдаа хэрэглэхын түлөө шууд тэмэсэнэ.

Хүсэд бэшэ мэдээнэй ёһоор, ерэхэ жэлэй выставкэдэ хабаадахын түлөө социалистическэ соревнованида, республика дотор 250 колхозууд, 159 бригаданууд, 26 МТС-үүд, хүдөөажахын 1343 түрүү хүнүүд оролсобо. Энээндэ, Мухар-Шэбэрэй ба Бичурай аймагууд илангаяа активнаар хабаадалсана. Мүн, хэдэн олон районууд ба колхозууд болбол краснопролетарнуудай уряалые халуунаар дэмжэжэ, Октябриин XXII ойн урда тээхи сопсоревнованиин фронтые үргэнөөр дэлгэрүүлээ.

Үргэн масса колхознигуудай эдэ дэбжэлтэнүүдые социалистическэ газартаряалангай агитаторнууд-выставкэдэ хабаадагшад толгойлно. Эдэнэр хадаа өөһэдынгөө эрхим ажалаар бусадта жэшээ харуулна, массын вожагууд болоно.

Зэдын аймагай «Галын Өчин» колхозһоо выставкэда хабаадагшадай инициативаар, 750 толгой хуригадта овчарник, 80 толгой адуудта конюшня, хоёр үлэрэй торшо ооо, зоотехническэ бүхы заабаринуудай ёһоор баригдаба. Бүхэсоюзна выставка дээрэ харуулагдаһан, БМАССР-эй Верховно Соведэй депутат, хонишо нүхэр Дулма Ухиновна Сахияева болбол колхозно үниверситет—выставкэһээ тон үнэтэй опыдуудые асараа: 6000 шахуу хонидоо метизацилхын, тэдэнэйгээ продуктивностиие дээшэлүүлхын тула зоотехническэ хэмжээнүүдые абажа, харууһалгынь нилээд һайжаруулаа. Овчарнигуудайнь доторхи хаалта, кормушканууд, профелактори г. м. шэнээр заһагдажа байна. Эдэнэр хадаа тус барилгануудые, выставкэһээ асараһан зурагай ёһоор бариба. Гадна, тус колхозһоо выставкэдэ хабаадагшад хадаа бүхы колхознигуудайгаа урда выставка тухай хоёр дахин отчет хэбэ. Мүнөө, тус колхозой колхознигууд болбол ерэхэ жэлэй выставкэдэ хабаадаха хүндэтэ эрхые туйлахын түлөө тэмэсэжэ байнад. Адуу үсхэбэрилгынгөө планиие 90,5 процент дүүргээд байһан, колхозойнь КТФ болбол 1940 оной выставкэдэ хабаадалсаха дурахүсэл тухайгаа мэдүүлгэ үгөөд байна.

Мүн тэрэшэлэн, Сэлэнгын аймагай, Тельманэй нэрэмжэтэ колхозһоо выставкэдэ хабаадагшад болбол бүхы колхознигуудтаа, тэрэ гайхамшаг выставка тухай хэлэжэ үгэһэн байна. Эдэнэр болбол колхозойгоо үйлэдбэриие механизацилхын, культурна, организационно-ажахын талаараа жэшээтэ колхоз болохын түлөө активнаар тэмэсэгшэд мүн. Бидэндэ танил нэрэнүүд—Данзанов Тогочи, Жалсанова Долгор, Лубсанова Д., Цыренов А. Б., Санжанов Р.—хадаа таряа хуряалгада, гүрэнэй урдахи уялгануудые дүүргэлгэдэ ба бусад хүдэлмэринүүддэхи амжалтануудай инициаторнууд байна.

Республикын эрхим, Хонхолойн МТС-ын старша механик нүх. Калуженин болбол хэбтэһэн ургасые комбайнаар хуряаха методые выставкэһээ асаража, ажалдаа нэбтэрүүлбэ. Мүн, нүхэр Калуженин тракторнуудые ба хүдөө ажахын машинануудые жэшээтэ һайнаар ремонтолгодо эрхим методуудые хэрэглэхэ байна. Калуженин выставкын түрүү опыдые наряар шэнжэлээ. Выставкэдэ хабаадаһан Хонхолойн МТС-ын 80 гаран түрүүшүүл болбол МТС-ын хүдэлмэрилэгшэдэй, колхознигуудай ба служащинарай дунда выставкын түрүү опыдые үргэнөөр пропагандировална.

Республикын бусад олон түрүүшүүл, выставкэдэ хабаадагшад болбол энээн тухай материалнуудые колхозно массада ойлгуулжа, 1940 оной выставкэдэ хабаадаха дурахүсэлые колхозник бүхэндэ, специалист бүхэндэ түрүүлхэ. Мүнөө, колхозно деревниинхид бүхэн Москва, хүдөөажахын Бүхэсоюзна выставкэдэ ошохо хүсэлэнтэй.

Партиина организацинууд, советскэ ба газартаряалангай организацинууд болбол ХАБВ-дэ хабаадагшад, экскурсантнуудай инициатива ба үүсхэлые бүхы хэмжээгээрэнь дэмжэжэ, тэдээндэ туһаламжа үзүүлхэ ёһотой.

Гэбэшье, зарим аймагуудай хүтэлбэрилэгшэд хадаа энэ талаар юушье хэнэгүй. Мүнөө жэлэй выставкэдэ Яруунын аймагһаа 18 түрүү хүнүүд хабаадаба. Эдэнэр выставкэһээ бусажа ерэһээр нилээдшье үни болоо. Тээд, аймагайнь хүтэлбэрилхы организацинууд (ВКП(б)-эйн АК-гэй секретарь нүх. Борсоев, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүх. Черных, АЗО-е даагша нүх. Житихин) болбол выставкын түрүү опыдые колхознигуудай дунда үргэнөөр дэлгэрүүлхын тула хүдэлмэри оройдоо ябуулаагүй. Эдэ хүтэлбэрилэгшэд болбол выставкэдэ хабаадагшадтай хөөрэлдэхэ, юу хэхэ, ямар туһаламжа хэрэглэхэ байһыень элирүүлхын тула «сүлөөтэй сагые» олоогүй. Гадна, энэ жэлдэ выставкэдэ тон үсөөн хабаадагшадтай байһан фактые хараадаа абаагүй, 1940 оной выставкэдэ хабаадагшадай тооe олошоруулхын тула хэмжээнүүдые абаагүй байна.

Мухар-Шэбэрэй аймагай хүтэлбэрилхы организацинууд выставкэдэ 180 гаран хабаадагшадайгаа хүсые хэрэглэжэ шадаагүй. Мүн бусадшье районуудта, ажалай үндэр бүтөөсые туйлаха аргануудые ажалдаа нэбтэрүүлэлгэ тушаа хүдэлмэри хээгүй байха юм.

Бүхыдөө, 1940 оной выставкэдэ бэлэдхэл республика дотор һайнаар ябана гэхээр бэшэ. Выставкэдэ хабаадаха дурахүсэл тухай мэдүүлгэнүүдые үгэлгэ эмхидхэгдээгүй, натуральна экспонадуудые шэлэлгэ хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Эдэ бүхы дутуу дундануудые республикын Наркомзем, Облвыставком аймагуудай хүтэлбэрилхы организацинууд һайн мэдэжэ байбашье, эрид хэмжээнүүдые абанагүй.

Үсэгэлдэр, социалистическэ малажалай түрүү хүнүүдэй республиканска совещани дүүрэбэ. Энээн дээрэ, республикын солото хүнүүд болбол малажалдахи бүхы дутуу дундануудые эридээр, элирүүлэн, эдэниие дары усадхаха тушаа хэдэн хэмжээябуулагнуудые хараалаһан байна. Совещанида хабаадагшад хадаа бүхы малажалай хүдэлмэришэд, специалистнууд, колхознигууд хандажа, малажалай саашадахи дэбжэлтын түлөө социалистическэ соревнованиие үргэнөөр дэлгэрүүлхые уряалаһан байна.

Совещаниин тогтоомжонуудые хэрэг дээрэнь бэелүүлхын түлөө, выставкэдэ эрхимээр бэлэдхэхын түлөө, колхознигуудай бүхэсоюзна съездые ажалай шэнэнүүд илалтануудаар угтахын түлөө, социалистическэ соревнованиие улам бүри үргэдхэхын түлөө тэмсэлдэ колхозно массые элсүүлэлгэ—нютагуудахи партиина, советскэ ба газартаряалангай организацинуудай, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй алдар солитой, хүндэтэ эгын хэрэг мүн.

НЮТАГУУДДАХИ СОВЕДҮҮДЭЙ ҺУНГАЛТАНУУДТА БЭЛЭДХЭЕ

АКТИВНОСТЬ

Кяхта. (Телефоноор абтаба). Нютагууддахи ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгуулиин кампаниие эхилэхэ тухай, РСФСР-эй ба БМАССР-эй Верховно Соведүүдэй президиумүүдэй указуудай гараһантай дашарамдуулагдан, аймаг соохи колхозууд, учреждениинүүд ба предприятинуудта митингнүүд болобо.

Усть Кяхтын сомоной, Калининай нэрэмжэтэ колхоздо, октябриин 24-нэй үдэр, 250 колхознигуудай хабаадалгатайгаар митинг болоо. Тэрээн дээрэ, 8 хүнүүд—хүдөөдэхи интеллигентнүүд, ба стахановцууд, колхознигууд үгэ хэлэбэд.

Тэдэнэр хадаа эхилээд байһан һунгуулиин кампаниие жэшээтэ һайнаар ябуулжа, коммунистнууд ба партиина бэшэнүүдэй сталинска блогой шэнэнүүд илалтануудай түлөө большевистскаар тэмэсэхэ тухай хэлэһэн байна. Жэшээлхэдэ, Эндэхи һургуулиин һургагша нүх. Молчанов болбол һунгуулиин кампаниин үедэхи эмхидхэлэй, агитационно-политическэ хүдэлмэринүүдэй үргэн далайсатайгаар ябуулагдаха ёһотойнь тухайда выступлени соого хэлээ. Тэрэнэй һүүлээр, аймагай колхознигуудта, колхозницануудта ба интеллигентнүүдтэ хандалга, нэгэн дуугаар баталан абтаба.

Мүн энэ үдэр, Ульяновагай нэрэмжэтэ колхозой колхознигуудай хамтын митинг болоо, хамтадаа 150 гаран колхознигууд, интеллигентнүүд сугларабад. Колхозник—стахановец нүх. Протасов гэгшэ үгэ хэлэбэ. Тэрэ хадаа—«Ленинскэ-Сталинска партиие тойрон бүри нягтаар жагсахабди. Һунгалтануудай болохо үдэр—декабриин 24-ые достойноор угтахын тула, социалистическэ соревнованиие үргэнөөр дэлгэрүүлхэбди. Шэнэ шэнэнүүд, гайхамшаг илалтануудай түлөө зоримгойгоор тэмэсэе»—гэжэ, уряалаба.

Л.

Һайнаар бэлэдхэнэ

Нютагууддахи Соведүүдтэ һунгаха һунгуулиин кампани болбол Улан-Удын Пригородно райондо түлэг ябуулагдажа байна.

Эндэхи райсоведтэ һунгаха һунгуулиин 35 округууд байгуулагдажа дүүрэбэ. Тэрэшэлэн, 8 участогууд тогтоогдоо.

Мүнөө, округууд ба участогуудай комиссинуудай составые баталалга—иимэ харюусалгатай хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Ажалшад хадаа участково ба окружной комиссинуудай составта, түрүү хүнүүдые—стахановцуудые томилно.

Тэрээнһээ гадна, һунгагшадай списогые зохёолго дүүрээ, һунгуулиин комиссинуудай хүдэлмэрилхэ гэрнүүд олдонхой. Тэрээниие заһалга, гоёолго (шэрдэлгэ, сагаадалга, түхеөрэлгэ) г. м. хүдэлмэринүүд үргэнөөр ябуулагдажа эхилээ.

Алексеев.

Эрхим хүнүүд һунгуулиин комиссинуудта оронод

Кабанск. (Телефоноор абтаба). Хүдэлмэришэд, колхознигууд ба бүхы ажалшад болбол нютагууддахи ажалшадай депутадуудай Соведүүдтэ һунгаха һунгуулиин комиссинуудай составта, өөһэдынгөө дундаһаа түрүү хүнүүдые—стахановцуудые эльгээнэ.

Красноярска сельсоведэй «Первое Мая» колхоз хадаа аймаг соогоо эгээл түрүү колхозуудай нэгэниинь болоно. Тус колхозой түрүүлэгшэ нүх. П. Сычев болбол һунгуулиин районно комиссиин члендэ дэбжүүлэгдэбэ.

Мүн тэрэшэлэн, Темлюйскэ цементнэ заводой эрхим стахановка нүх. А. А. Непомнящих хадаа һунгуулиин аймагай комиссиин член болгогдон баталагдаа.

Нүх. Непомнящих болбол үдэрэйгөө үйлэдбэриин нормые 280 процентһээ доошо бэшэ дүүргэдэг. Мүнөө, эдэнэр хадаа иимэ хүндэтэ хүдэлмэридэ томилогдоод байхадаа, үшөө һайн показательнуудые туйлахын түлөө тэмэсэнэ.

Палеха.

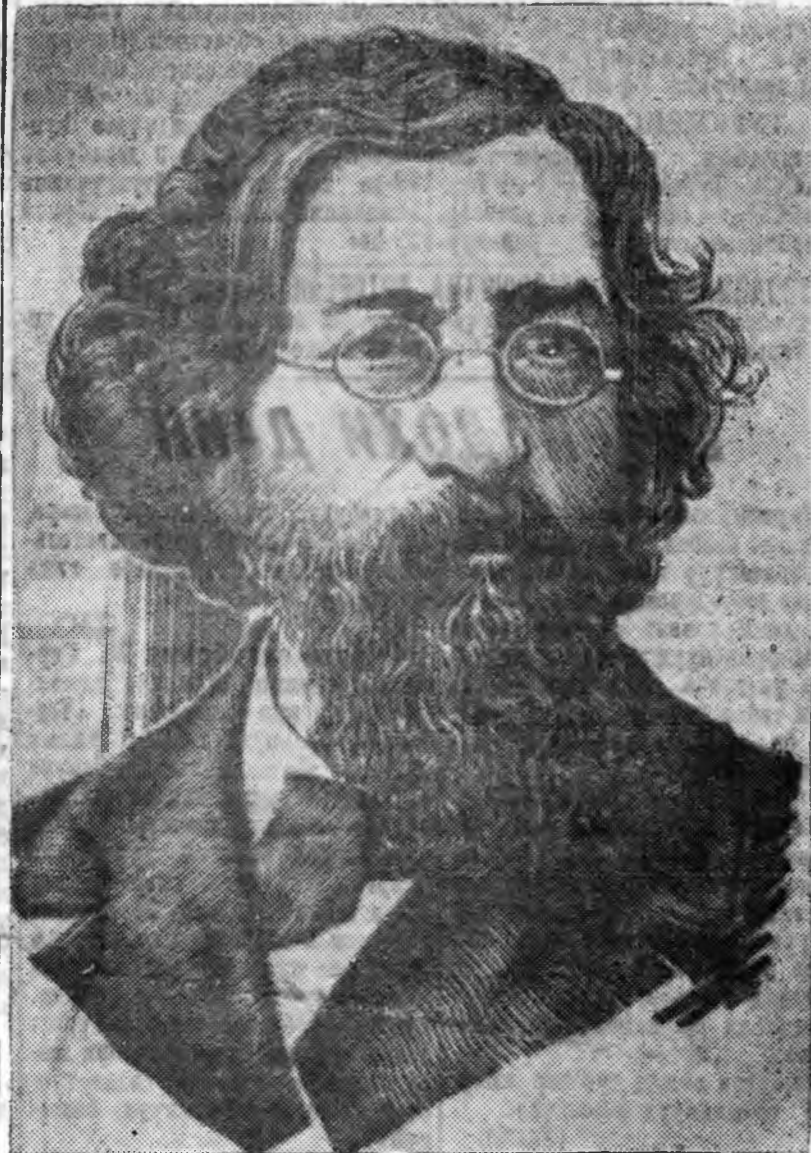
Отлично һуралсалай түлөө

Һунгуулиин кампаниие эхилхэ тухай, РСФСР-эй ба БМАССР-эй Верховно Соведүүдэй Президиумүүдэй указуудай гараһантай дашарамдуулан, Улан-Удын педагогическа училищын студентнүүдэй митинг болобо. Митинг нээгшэ, парторг нүхэр Мункуев болбол,—«Декабриин 24-дэ, манай ороной сүлөөтэ арадууд болбол большевистскэ Партидаа, Советскэ Правительстводаа, агууехэ Сталиндаа эсэстээ хүртэр преданнэ байһанаа үшөө дахин демонстрацилхань»—гэжэ, мэдүүлнэ.

Митинг дээрэ, III-дахи курсын студентнүүд—агитаторнууд нүхэд Мериков, Кварцов гэгшэд үгэ хэлэбэ. Һунгагшадай дундахи агитационно хүдэлмэриие бүри үргэнөөр ябуулхые найдуулбад.

Училищын студентнүүд болбол һунгуулиин кампаниин эхилэлгэдэ зорюулан, отлично сэгнэлтэтэйгээр һуралсаха уялга абабад.

Дамбиев.

Николай Гаврилович Чернышеский.

ЦЫДЭН ГАЛСАНОВ

Цыдэн Галсанов болбол Бурят-Монголой залуу уранзохёолшодой, талантлива поэдүүдэй нэгэниинь мүн болоно. Октябриин революциин улаан дүлэн соогуур түрэһэн, Бурят-Монголой хүгжэн байгаа залуу литературын зэргэдэ нүх. Галсанов активнаар хабаадалсадаг байна.

Нүх. Галсанов 1917 ондо Зайграйн районд, малажалтай середняк хүнэй бүлэ соо түрэһэн юм. 1938 ондо советскэ уранзохёолшодой союзай член болож абтаа.

Галсанов Ц. эхин һургуулиин һурагша байхаһаа эхилэн шүлэг бэшэжэ захалаһан байгаа. Галсановой уранзохёолнуудынь эхин түрүүн хэблэлдэ гархадаа, 1931 ондо республиканска газета, литературна журналнууд дээрэ хэблэгдээ. Нүх. Галсанов литературна-хэблэлэй хүдэлмэридэ удаан саг соо хүдэлмэрилэһэн байгаа. Һүүлэй үедэ Бурят-Монголой советскэ уранзохёолшодой Союзай харюусалгата секретаряар хүдэлмэрилжэ байһанаа, энэ жэлһээ эхилэжэ СССР-эй советскэ уранзохёолшодой Союзай дэргэдэ байһан литературна институтда һуралсахаяа ороһон байна.

1936 ондо түрүүшынь дуунуудай сборник хэблэгдэн гараа һэн. Тэрэ сборник соонь гуша хүртэр эхитэй шэнэ дуунууд ороһон, тэдээн сооһоонь олонхи дуунуудань хүдөө колхознигуудай дунда үргэнөөр дэлгэрэһэн ба радиогоор дуулагдадаг байна.

Тэрэнһээ гадна «Залуу наһан», «Хэзээшье бэлэн» гэжэ шүлэгүүдэй сборнигууд, тиигээд «Агуу ехэ баяр» гэжэ поэма хэблэгдэн гараһан байна. 1939 ондо, колхозно байгуулалтада тусагаар зорюулагдаһан «Дүрбэн үдэр, гурбан һүни» гэжэ ехэхэн поэма дүүргээд, хэблэлдэ гаргаба. Энэ поэма болбол манай бурядай залуу литературада бэлэг боложо тэмдэглэгдэбэ. Нүх. Галсанов ородой уранзохёолнуудые бурят хэлэн дээрэ оршуулна. Мүнөө үедэ «Павел Балтахинов» гэжэ поэма бэшэжэ байна.

Нүх. Галсанов 1939 оной февральда, хүгжэн байгаа советскэ художественно литературада активнаар хабаадаһанайгаа түлөө Советскэ Правительстваар «Хүндын Тэмдэг» орденоор шагнагдаһан байна.

Шадаев А.

Николай Гаврилович Чернышевский

(Наһа бараһанһаань хойшо 50 жэлэй гүйсэһэндэ)

Ородой культурын гайхамшагта деятельнүүдэй, манай үнгэрһэн үеын революционно деятельнүүдэй, наһан соохи нангин сэбэр ба үнэн сэхэ ябадалайгаа талаар бидэндэ жэшээ боложо үгэдэг хүнүүдэй дундаһаа нэн түрүүндэ Николай Гаврилович Чернышевскиин нэрые хододоо дурдалсадаг байнабди.

Чернышевский 1828 ондо Саратовта, священнигэй бүлэ соо түрэһэн юм. Наһан соохи ябадалаа бэшэһэн «Пролог» гэжэ роман дотороо Николай Гаврилович үхибүүн ябаһан үеынгөө байдалые иигэжэ бэшэнэ: «Тэрэ болбол ядуу байдалтанай дунда ургаһан юм. Тэрээнэй урдынхияа һанаад үзэхэдэ, ажабайдалынь бүдүүлиг, үгытэй байдал». Мүн тэрэ ном соонь ондоо тээнь иимэ юумые хэлэһэн байха юм: «Хэрэг ябуулгын, общественнэ эрдэм һургаалай ба поэтическэ гэхэ мэтын үгэнүүдэй орондо... церковь, үрөөл, мүргэлдэ үмдэдэг дэгэл, хубсаһан, үдэлэлгэн, үглөөнэй сай, үдэшын эдеэн гэхэ зэргын үгэнүүд минии бага ябахада ходол дуулдадаг бэлэй». Тиимэ бүдүүлиг хэрэгхы болбосоролдо байһаншье һаань, өөрынь ном уншалга, хурдан һонор бодол ба хурса мэргэн харасань Чернышевскиие дээшэлүүлэн ургууһан байна.

Саратовта семинарида, удаалуулан Петербургда университетта һураба. Залуу Чернышевский хадаа тэрээниие багаһаань хойшо бодолго түрүүлдэг асуудалнуудта харюу бэдэрнэ.

Гегелиие ба Фейербахые, Белинскиие ба Герцениие, Французска утопистнуудай зохёолнуудые шудалан үзэбэ. Тойрон байһан ажабайдалда өөрынгөө һанал бодолой харилсаае онсолон олоходонь, тэрэ дуратай номуудынь Чернышевскидэ туһалаа һэн. Общественнэ байгуулалтын гансахан лэ сэсэн форма болбол социализм мүн гэжэ үзэлдэ 22 наһатайдаа Чернышевский хадаа хатуу эгсээр этигэһэн байгаа.

Капитализмын дотороо ургажа гараһан гансахан лэ пролетариат гээшэ социалистическэ байгуулалтын зохёон байгуулагшань болохо гэжэ, үнгэрһэн зуунжэлэй хахадта ажаһууһан Чернышевскиин мэдэхэ аргагүй байһаниинь гайхалтай бэшэ бээз. Ородой крепостническэ экономикын капиталистическэ ажабайдалай системэдэ орохоор алхажа эхилһэн байбашье һаань, Росси болбол хүдөөгэй общинада тушажа, капитализмые алгад, социализмда орохо ёһотой гэжэ, Чернышевский бододог һэн. Гэбэшье, мүн тиимэ нэгэн үзэлтэ хэдэн олон хүнүүдһээ Чернышевскиин илгаань гэхэдэ, шэнэ байгуулалтада шэлжэн орохо ябадал хадаа гансал революцеэр бүтөөгдэхэ хэрэг байһыень тэрэ ойлгодог байһан байна.

Бүхы буржуазно-либеральна лагерьта Чернышевский болбол өөрынгөө эгсэ зүрюүгээр табидаг һэн. «1860-аад оной либералнууд ба Чернышевский—эдэнэр хадаа тэрэ үеһөө эхилээд, мүнөө манай үе хүртэр шэнэ Россиин түлөө тэмэсэлэй гаралтын үрые илгабарилан тодорхойлжо байһан хоёр ондоо историческа тенденциин (зорилгын), хоёр ондоо историческа хүсэн мүн»—гэжэ, Ленин бэшэһэн байна.

(Ленин, том XV, хуудаһанууд 143-144).

Чернышевскиин ажабайдал ба үзэл хоёрынь нэгэн бүхэли байһан юм. Революциин зайлашагүйе мэдээд байхадаа, ажаһуудалайнгаа харгые тэрээндэ тааруулжа табиһан байгаа. Университет дүүргэһэнэйгээ һүүлээр Саратов ерээд, өөрынгөө эхэнэрые иигэжэ уридшалан һэргылһэн байна:

«Өөрынгөө наһые үшөө ондоо хүнэй наһантай холбохо ябадал хадаа минии зүгһөө бузагай, доройхэрэг гаргаһан ушартай болохо байна. Юундэб гэхэдэ, удаан амиды ба эрхэ сүлөөтэй ябахаяа өөрөөшье этигэнэгүйб... удалгүй манда бунт (хүдэлөөн) болохо, тиин хэрбээ тэрэ бунтын боложо шадаад байгаа һаань, би эрхэбэшэ хабаадалсаха байнам».

Саратовта Чернышевский үни болонгүйгөөр дахин Петербург бусаһан байгаа. Эндэ «Современник» гэжэ журналда хүдэлжэ эхилбэ. Тиигээд Белинскиин ябуулгые нангин сахидаг энэ журналай ударидагшань удангүй болоһон юм: 1862 ондо царска правительство Чернышевскиие арестоваһан байна. Энэ үедэнь Чернышевский болбол ород революционернүүдэй идейнэ вождь ба ударидан үүсхэгшэнь болож шадаһан байгаа.

Чернышевский хадаа айхабтар ехэ юумэ бэшэһэн байха юм. Статьянууд соогоо ородой ажабайдалай ба литературын хабаатай олон асуудалнуудые бэшэдэг һэн. Ямаршье асуудалнууд тухай—юрэ юуншье тухай бэшэхэдээ Чернышевский «өөрынгөө үеын бүхы политическэ событинуудта революционно духаар нүлөөлжэ шададаг һэн; цензурын хатуу шанга шалгабариин нүхэ һүбые ходоро алгасуулаад, тарнашанай револю-

(Үргэлжэлэлэнь 2-дохи нюурта).

Декабриин 24-нэй ба 29-нэй удэрнуудтэ, нютагуудахи ажалшадай депутадуудай Соведуудтэ һунгалтанууд

КИРГИЗСКЭ ССР

Фрунзе, октябриин 22. (ТАСС). Киргизскэ ССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол республикын Окружной, районуудай, городской, сельскэ, аулнуудай, кишлачно ба поселогуудай ажалшадай депутадуудай Соведуудтэ һунгалтануудые 1939 оной декабриин 24-дэ томилобо.

ТУРКМЕНСКЭ ССР

Ашхабад, октябриин 26. (ТАСС). Туркменскэ ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй указаар, республикын окружной, районуу-дай, городской, аулнуудай ба поселогуудай ажалшадай депутадуудай Соведуудтэ һунгалтануудые 1939 оной декабриин 24-дэ томилогдобо.

АЗЕРБАЙДЖАНСКА ССР

Баку, октябриин 25. (ТАСС). Азербайджанска ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй указаар, республикын областной (Нагорно-Карабахска автономно область), районуудай, городской, сельскэ ба поселогуудай Соведуудтэ һунгалтанууд 1939 оной декабриин 29-дэ томилогдобо. Һунгуулиин кампанинн эхилэлгэнь октябриин 29-һөө.

ОСОАВИАХИМАЙ БУХЭСОЮЗНА ЛОТОРЕЙН II-дахи ТИРАЖ

Октябриин 28-30-най удэрнуудтэ, Харьковто, Осоавиахимай бухэсоюзна лотореин XIII-дахи тираж болохо байна.

ЕВРОПОДОХИ ДАЙН

Париж, октябриин 25. Гавас агентство болбол, октябриин 25-най углөөгүүр толилогдоһон французска доородурсагдаһан коммюнике дамжуулана: «Һүни хадаа бүхы фронтнууд дээрэ шэмээгүй-гөөр үнгэрөө. Саар мүрэнэй баруун тээхи райондо, патрульнуудай ба артиллериин активность харагдаба».

(ТАСС).

Берлиин, октябриин 25. Германска армиин Верховно командовани доородурсагдаһан мэдээсэлые толилобо: «Фелькингенэй баруун тээ, германска территори дээрэ байһан нэгэ ротын тоотой, дайсадай арьергардууд атакодалагдаһан ба хаман хаягдаһан байна.

Эндэһээ ондоо, тусгаар ямаршье событинууд болоогүй».

(ТАСС).

Париж, октябриин 25. Гавас агентство болбол военно ябуулганууд тухай иимэ коммюникые дамжуулана: «Октябриин 24-нэй һүни, мүн үсэгэлдэр үдэрэй турша соо фронтын элдэб олон участогууд дээрэ засадануүд хэгдэбэ. Баридтын ой модонуудай зүүнүдэ, шангашаг тулалдаан болобо, тэндэ манай постнуудай нэгэн, противнигай талаһаа добтологдоһон ба тэрэ дары контратака хэгдэн байна».

(ТАСС).

Париж, октябриин 26. Октябриин 25-най үдэр, хоёр талаһаа разведывательна частьнууд зарим нэгэн активностие харуулаба гэжэ официальна мэдээсэгдэбэ. Мозелиһаа холо бэшэ, германска отрядай атакань сохигдобо. Октябриин 26-най һүни, фронтын бүхы лини дээрэ номгохоноор үнгэрэбэ».

(ТАСС).

Лондон, октябриин 25. Английска авиациин министерство болбол үсэгэлдэрэй туршо соо английска аэропланууд хадаа Магдебургэ ба Тамбург дээрэ, һүниин ба үдэрэй разведывательна ниидэлгэнүүдые хэбэ гэжэ мэдээсэбэ.

(ТАСС).

Париж, октябриин 26. Германска армиин Верховно командовани нигэжэ мэдээсэнэ: «Үсэгэлдэр, французууд болбол хилын дэргэдэ, Фелькингенэй баруун тээ 12 километртэ байһан үндэрдэхиие эзэлхы шэнээр һэдэбэ, тэрэ болбол эндэнэй урда тээхи үдэртэ германска сэрэгүүдээр эзэлэгдэһэн байгаа. Французска батальоной атакань, манай артиллериин ба пулемёдүудай харюута буудалгаар унтагдаһан байна. Противник болбол гэдэргээ түригдэжэ, французска территори дээрэ хаягдаба. Эндэнэй гадна, тусгаар ямаршье событинууд болоогүй».

(ТАСС).

Нью-Иорк, октябриин 25. Ассошиейтед пресс агентствын мэдээсэлэнэй һоор, Гибралтарска проливой дэргэдэ, английска шаланай 3 пароходууд шэнгээлэбэ.

(ТАСС).

Лондон, октябриин 24. Английска авиациин министерство болбол Германска хоёр подводно лодкануудые английска летчигүүдай хайшан гээд шэнгээһэн тухай тэдэнэй рассказые толилобо. Летчигүүдай нэгэн нигэжэ мэдүүлбэ: «Германска подводно лодкануудые харажархёод, бидэнэр тэрээндэ добтолобобди. Хэдэн бомбонууд, тэрэнэй перископын урдань хаягдаба. Подводно лодка хадаа ашаагаа аргаахаһаар буулгахые эхилэбэ. Тэрэнэй һүүлдэ, самолет хадаа подводно лодка дээгүүр хөөрдөхөө тойрожо ниидэһэн ба бомбонуудые дахин хаяһан байна. Тэрэнэй һүүлдэ, подводно лодка харагдахаа болишоһон байгаа».

(ТАСС).

СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ МАЛАЖАЛАЙ ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ РЕСПУБЛИКАНСКА СОВЕЩАНИ

ОКТЯБРИИН 27-ной ҮГЛӨӨНЭЙ ЗАСЕДАНИ

Октябриин 27-до, үглөөнэй 10 часта, малажалай түрүү хүнүүдэй республиканска совещани худэлмэрөө үргэлжэлжэ, «Колхозуудта общественнэ малажалые хүгжөөхэ хэмжээнүүдэй тухай» ВКП(б)-эйн ЦК-гэй ба СССР-эй СНК-гэй тогтоолые бэелүүлгын тухай» нүхэр Игнатьевэй доклад тушаа үгэ хэлэлгэ үргэлжэлбэ.

Түрүүлэн, нүх. Нечаева (республиканска выставкомһоо) үгэ хэлэбэ. Һүүлдэнь, нүхэд Будаев (Кяхтын аймагай, «Шэнэ байдал» колхоз), Маслов (Зайграйн аймагай, Тельманай нэрэмжэтэ колхоз), Мартынов (Хориин аймагай «Победа» колхоз), Куренко (Бичурай аймагай, Рагозинай нэрэмжэтэ колхоз), Шишмарев (Тарбагатайн аймагай «Красное Знамя» колхоз), Цыбиков (Баргажанай аймагай, Карл Марксай нэрэмжэтэ колхоз), Разуваев (Бичурай аймагай «Безбожник» колхоз), Балдынков (Хойто-Байгалай аймаг), Сороковиков (Түнхэнэй аймагай, Верховно Соведэй нэрэмжэтэ колхоз), Бадмаев (Зэдын аймагай, Сталинай нэрэмжэтэ колхоз), Будаев (Партийна Контролиин Комисси), Федоров («Эрдэм» совхоз), Жигмитова (Сэлэнгын аймагай, Кагановичын нэрэмжэтэ колхоз), Очиров (Сэлэнгын аймагай, Тельманай нэрэмжэтэ колхоз), Матвеев (Хориин аймагай зоотехник), Банзаракцаев (Зэдын аймагай «Галай Отон» колхоз) ба бусад үгэ хэлэбэ.

Совещани дээрэ үгэ хэлэгшэд болбол Хүдөө ажахын Бүхэсоюзна Выставкада хабаадаһан хүдэлмэриин эрхим показательнууд, 1940 оной выставкада бэлэдхэл, ВКП(б)-эйн ЦК-гэй ба СССР-эй СНК-гэй тогтоолой бэелүүлгэ, мүн зоотехническэ барилга, ферманууд дахи хүдэлмэриин еһөөр бүридүүлгын ябаса тушаа хэлэбэ.

— Хүдөө ажахын Бүхэсоюзна выставкада хабаадагша, Бичурай аймагай, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой һаалишан нүх. Казаринова хадаа 1938 ондо тугалай шэгнүүрые суткада 603 граммаар нэмэжэ, 1939 ондо 10 үнеэдһээ 10 тугал абаа, тугалнуудайнь шэгнүүр суткада 850 граммаар нэмэнэ, үнеэн бүриһөө 2800 литр һү һаагаа. Мүн, Кабанскын аймагай Пушкинай нэрэмжэтэ колхозой адууша нүхэр Л. Д. Корытов гэгшэ 1938 ондо бүхы гүүдэйгээ 90 проц. унагалуулһан ба 1939 ондо 100 проц. унагалуулһан байна,—гэжэ нүх. Нечаева хэлэнэ.

— Манай колхозой малай тоонь 1927 ондо байһанһаа мүнөө 15 дахин олон болоо, малай 5 байрые түргэн темпээр барихын тулада тэрэнэй материалые бэлэдхэжэ байнабди,—гэжэ Баргажанай аймагай, Карл Марксай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүх. Цыбиков хэлэнэ.

Нигээд, үглөөнэй заседани үдэрэй 2 часһаа забһарлаба.

ОКТЯБРИИН 27-ной ҮДЭШЫН ЗАСЕДАНИ

Регламентаар тогтоогдоһон болзорто (үдэшын 6 часта), нүх. С. М. Иванов болбол совещаниин хүдэлмэрые үргэлжэлүүлгэдэлэндэ тоолоно.

Түрүүшээр үгэ хэлэһэн, БМАССР-эй газартаргаланһай Наркон нүхэр Ковригин хадаа колхозуудта общественнэ малажалые хүгжөөхэ хэмжээнүүдэй тухай ВКП(б)-эйн ЦК-гэй ба СССР-эй Совнаркомой, энэ оной июлиин 8-най тогтоолой ямараар дүүргэгдэжэ байһые тодорхой фактнуудаар харуулба. Нүхэр Ковригин болбол аймагуудай ба нютагуудай хүтэлбэриин организацинууд хадаа тус тогтоолой бэелүүлгын ябасые шалгангүй гэжэ серьезноор тэмдэглэбэ.

—Малажалай фермэнүүдые,—гээд Н. П. Ковригин үргэлжэлүүлнэ,—эрхим, шадамар колхозникуудаар бүридүүлгэ, тэдэнэй ажалые зүбөөр эмхидхэлгэ хадаа фермэнүүдэй хүдэлмэриин амжалтанууд залог мүн. Тиимэ дээрэһээ һаалишан, гахайша, морипо ба бусадые фермэдэнь удаан болзорто бэхижүүлхэ, тэдэнэй ажалые зүбөөр эмхидхэхэ, опыдтой ба шадамар малажалшадые харюусалгата хүдэлмэринүүдтэ зоримгойгоор дэбжүүлхэ шухала. Һүүлдэнь нүхэр Ковригин болбол малажалай шэнэ амжалтануудай түлөө, колхоз ба ферма бүхэниие стахановска болохын түлөө тэмсэлые большевистскээр толгойлхоёнь республикын малажалай түрүү хүнүүдые уриалба.

«Б.М.Правдын» харюусалгата редактор нүхэр Креславский гэгшэдэ үгэ үгтэбэ. Энэ хадаа малажалые мата бэхи тэжээлээр хангахын хэрэгтэ герасимовска хүдэлөөнэй тон ехэ удхатайнартай байһан тухай хэлээд, тэрэниие улам бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэеэ, үндэр урагса хүрэахын түлөө тэмсэлые толгойлхыень совещанида хабаадагшадые уриалба. Мүн, нүхэр Креславский болбол октябриин урда тээхи ба историческэ һунгалтануудай урда тээхи социалистическа соревнованиин үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэһэн ба тэрэнэй резулитадууд тухай хэлэбэ.

Удаалан, БМАССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй Арадай комиссар нүхэр Н. А. Иванов үгэ хэлэхэдээ, лодырьнууд ба багаар хүдэлмэрилдэг, ехые ла абахые һэдэгшэд хадаа колхозно үйлэдбэридэ тон ехэ һаад ушаруулдаг ба общественнэ зээрине үридэг байһан тухайнь тэмдэглэбэ. Нүхэр Иванов болбол революционно һэрэмжэеэ бүри хурсадхахыень, лодырьнууд, рвачнуудтай эрид тэмсэхыень түрүү хүнүүдые уриалба.

Нэрьемэ аплодисментнууд доро, ВКП(б)-эйн Обкомой секретарь нүхэр Игнатьев түгсхэлэйгээ үгые эхилбэ. Нүхэр Игнатьев болбол пленидэ хэлэгшэдэй үгые анализировалба. Тэрэ хадаа социалистическэ соревнованиин холо дүтүүгээр дэлгэрүүлэгдэжэ байһые, Иркутска ба Читинскэ областьнуудтай, районууд, колхозууд хоорондын социалистическа шалгаралдаагүй байһые тэмдэглэбэ.

—Би, тугаар һаяхан, Бурят-Монголые ажахын бүхы кампанинуудаар ноябриин 7 болтор илаха гэһэн Иркутска областиин хүдөө ажахын түрүү хүнүүдэй хандалгые радиогоор дуулааб. Тиимэшье дуулаад байһаада, манай Бурят-Монголой бүхы колхознигууд, малажалай эрхим хүнүүд Иркутска областьда булингадахагүйн түлөө стахановскаар ажаллаха, социалистическа соревнованида активнаар хабаадажа, шэнэнүүд илалтануудай, рекордно показательнуудай түлөө тэмсэхэ байһанаа найдана.

Эсэстэ, нүхэр Игнатьев болбол социалистическа соревнованиие үргэн дэлгэрүүлжэ, Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин XXII-дохи ойе, нютагуудахи Соведүүдтэ һунгалтые шэнэнүүд амжалтанууд ба илалтануудаар угтахын түлөө, Бурят-Монголые Востокто социализмын хүсэн түгэс форпост болгохын түлөө большевистскээр тэмсэхыень бүхы колхозниигууд, малажалай бүхы түрүү хүнүүдые уриалба.

Һүүлдэнь, совещаниин мандатна комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр Поздняков үгэ хэлэбэ.

Эндэгээр, октябриин 27-ной үдэшын заседани хаагдаба.

ГҮРЭНЭЙ ПЛАН ХҮСЭД ДҮҮРГЭГДЭЭ

М-Шэбэрэй аймагай, Молотовой нэрэмжэтэ колхозой МТФ-е даагша нүхэр С. Доржиевай үгэнөө

«Колхозуудта общественнэ малажалые хүгжөөхэ хэмжээнүүдэй тухай» ВКП(б)-эйн ЦК-гэй ба СССР-эй СНК-гэй энэ оной июлиин 8-най тогтоол зарим аймагуудта гүйсэдхэгдэнэгүй. Юуб гэхэдэ, сентябрь ба октябрь һаранууд хадаа малажалай фермэнүүдые укомплектовалгын шиидхэхы этап мүн гэжэ тус тогтоол соо сэхэ заагдаһаншье һаань, зарим нютагуудта малажалай фермэнүүд үшөө хүсэд укомплектовалгадаагүй байна.

Үбэ хэлгэдэ бэлэдхэл хангалтагүй. Малай тэжээл хүсэд бэлэдхэгдээгүй, зарим газарнуудта зоотехническэ байрануудай барилга хангалтагүй. Мүн, кадрнуудые бэлэдхэлгэ энээнһээ дээрэ бэшэ.

Манай колхоз болбол малажалые хүгжөөхэ гүрэнэй планиие (адуунһаа бусадаар) хүсэд дүүргээ. Колхозой общественнэ малнууд тэжээлээр хангагданхай ба үшөө 8000 центнер үбэһэн колхознигуудай ажалта үдэрнүүдтэ хубаагдаба. Маха ба ноһо тушаалгын гүрэнэй планиие 100 проц дүүргээбди.

Хүдөө ажахын Бүхэсоюзна выставка. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. С. Батусова, өөрынгөө харуулһаадаг „Дивная" гэжэ үнеэнтээ байна. Энээнһээ 270 хоногто 5319 литр һү һаагаа.

(Фото-клише).

Н. Г. ЧЕРНЫШЕВСКИЙ

(Нэгэдэхи нюурай үргэлжэлэл)

цин идея, хамаг хүүшэн засагуудые унагаахын түлөө арад зоной тэмсэлые эмхидхэхые идхаһан идея нэгтэрүүлэн ябуулдаг бэлэй» (Ленин, том XV, хуудаһан 144).

Чернышевскиин ябуулганууд ухашанаараа царско правительствошье мэдэрһэн байна. Революциинно прокламацинуудай тарахада, тэдэнэй эзэн эсэ бүришье революционно удхатай нэгэ прокламациинь Чернышевский бэшээ гэжэ, тоолоһониинь дэншье үндэһэгүй бэшэ байха юм. Зүгөөр тэрээниие гэмнэжэ болоомор нэгэшье баримта олдоһонгүй байгаа. Тиихэдэнь, II Александрын зүбөөр өөр хуурмаг бэшэгүүдые Чернышевскиин нэрээр бэ эдхээ. Нигэжэ хуурмаг бэшэгүүдээрэ үндэһэ баримталаад, өөрынгөө дайсаниие царско правительство каторгада зараа һэн.

1864 оной май һарада, Чернышевские Сниирнэ зарахьнаа урда жандармануудай Петербургда Мытнинскэ площадь дээрэ «гражданска сааэын» жэгшүүриэ муухай комеди (д рожволон наадалха ябадал) эмхидхэһэн байгаа. Николай Гавриловичые 15 минутын турша соо «бузагай столбын» хажууда зогсоогдоһон юм. Тиихэдэнь, площадь дээрэ, суглаһан зон Чернышевскида алига ташажа баярые хүргэв. Эрхим һайн хүдыень эдэлһэн зоноонһон хадаа нэхэ тэмдэг царско чиновнигуудай арад зон болбол агууехээр урлаһан ба үзэн ядаһанаа хаана эрдэжэ харуулһан байна.

10 жэл үнгэрөөд байхада, Чернышевскиие сүлөө эзэ үгэхэдэн гэжэ найдуулба. Тиигээд үршеэл хайра гуйжа, гүйлта бэшэхыень Чернышевскида хүүлиин гуримаар дурадхахадань, тэрэ иигэжэ харюусаа һэн: «Баяр хүргэнэм, зүгөөр юунэй ушар хайра гуйха ёһотой бэ эйбиб?.. Миний толгой ба жандармануудай шеф Шуваловай толгой хоёрой ондоо ондоогоор бүридэһэн дээрэһээнь би зарагдааб гэжэ, һанадаг лэ би. Тээд энээн тухай хайра гуйжа болодог юумэ аал?».

Арестһаа хойшо 21 жэл үнгэрөөд байхада, арайхан 1883 ондо «сүлөөлэтэ» ерээ һэн. Росси уруу бусахые—түрүүн Астраханьда, һүүлдэнь Саратовта һуухые зүбшөөгдэһэн байгаа. Гэбэшье, урдынгаа ябуулгануудые хэжэ шадахын хадаа хамаһын хаагдаһан байба. Ядуу бэрхэ ба үгытэй дутамаг байдалда байжа, 1889 ондо Николай Гаврилович Чернышевский наһа бараһан байна.

Чернышевский болбол тэрэ сагай гансал эзэл томо революционно деятель ба публицист бэшэ, мүн гайхамшаг гайхамшаг ор дой эрдэмтэ хүн байһан юм. Тэрэнэй гуманитарна наукаар мэдэхэнь үгаахэа бэлэй. Университет дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр тэрээнэй бэшэһэн «Бодото байдалда искусствын эстетическэ харилсаа» гэжэ эгээл түрүүшэн хүнэргие бүтээхэ доктор һанаа хандуулһан байна. Нэгэ зарим научна худэлмэринүүдыень манда хүргэн юм. Тэдэ Сибиртэ бэшэгдэһэн хүдэлмэринүүд жандармска засагуудай эрилтээр үгы хэгдэһэн байна.

«Милиие баримталһан политическэ экономиин очеркнууд» гэжэ Чернышевскиин экономическэ шэнжэлэлгэ үргэн сууталтаар булхана мэдэгдэнэ. Энэ худэлмэрые хадаа үшөө Марксай «Капиталайнгаа» нэгэдэхи том дээрэ хүдэлмэрилжэ байхада бэшэгдэһэн байгаа. Социалистическэ утопист нуудай программада түрэл зүйлнүүдые Чернышевский энэ худэлмэри соогһоо бидэнэр олонобди. Гэбэшье, утопическэ үзэлөөр бэшэһэн зүйлнүүдһээ гадна капиталистическэ обществодо хүн критика үгтэһэн байдаг. Ород хэлэ үзэжэ һуралд, Маркс Чернышевскиин «Очеркнуудтай» зориуута танилсаһан байна. Удаалан «Капиталайнгаа» хоёрдохи хэблэлэй һүүлэй үгэ соо энэ гайхамшагта худэлмэриие һайн сэгнэлтэ үгэһэн байха юм. «Энэ болбол ородой агууехэ эрдэмтэ ба критик Н. Чернышевскиин «Миллиие баримталһан политическа экономиин очеркнууд» соо мастерскаар харуулһан, «буржуазна» политическэ экономиин банкротствые сонсохол мүн»—гэжэ, Маркс бэшэһэн байдаг.

Чернышевский хадаа художественна литературадашье үнэтэй баялигые орхиһон байха. Тэрээнэй бэшэһэн урансохолнууд мангаа булгадаа хүрэжэ шадаагүй. Николай Гавриловичай илангаа эсэбэргигөөр ажаллаадаг ме дэнэбди. А. Я. Панаева энэ тухай нигэжэ хөөрэдэг: «Би зарим дааа Чернышевскиин хоёр худэлмэриие нэгэ дор хэжэ байхыень харагша һэм. Шлоссерын «Историин» оршуулгые хэблэн гаргахаа хаража, оршуулгаа нэгэ залуу хүндэ уншажа үгөөд, бэшүүлдэг. Тэрээнэйнгээ бэшэхэ зуур һартань өөрөө нэгэн габал «Современник» журналда статья бэшэжэ гү, али үгышье һаа ямар нэгэн ном уншажа байха юм».

Петропавловска крепостьда һуухадань үбэшэньшье, үлэсхэлэн хооһон байдалтые Чернышевские научна ба зохёолонь худэлмэрилхэ һаадхажа шадаагүй һэм. 22 һарын туршада крепость соо хадаа байхадаа 200-д печатна лист элдэб худэлмэринүүдые бэшэһэн байна. Вилли роскэ острог то һуухадань литературна худэлмэри хэхэень хориглоһон байгаа. Зүгөөр, Чернышевский юумэ хэнгүй, бэшэнгүй, миил һуужа шадаха байгаа аал? Үгыень мэдэүйһэтэ—үдэр, һүнигүй, мүн эндэшье ажаллаадаг байба. Энэ Вилюйскэдэ хаалтанда һууха үедөө 15 роман, «Бүгэдэнитын историёр очеркнуудые» ба бэшэшье нилээд олон худэлмэринүүдые бэшэһэн байна. Тиин, эдэ бүгэдэнь хуу шахуу үгы хэгдэжэ, харагга хахагарангүй хосороһон байха юм.

Чернышевскиин уранбилгэой урон тухай олондо мэдүүлхэ романуудаарынь шиидхэн хэлэгдэжэ болоно. Тэдэнэй нэгэн — «Юу хэхэб?» гэшэнь Петропавловска крепость соо бэшэгдэһэн байгаа. Хоёрдохинь — «Пролог» — каторгада ябахадаа бэшээ һэн.

Чернышевский крепостьда хаалтанда байха үедэ, авторайнь нэрэ табингүйгөөр эдэнэй заагдаһан түрүүшынь романиие Некрасов «Современник» журнал дотор хэблэжэ гаргаһан юм. Энэ хэблэхэ хэрэгтэ царска чиновнигуудай тэнэг байдалынь туһа болоһон байгаа. Һонирхохын тэды бэшэхэдэ иимэ: Чернышевскиин бүхы гарбэшэлгэнүүдынь крепостьһаа мүшэхэбэриин комиссида ородог байба. Энэ комиссиин чиновнигууд хадаа тэдэниие уншажа үзөөд, мүшэхэбэриин ябадалда зүйлнүүдые олонгүй, улаһаар хүрмэж, лэсадаад, тамгалаһанайнгаа һүүлдэ, дэрэслэгдэһэн хүндэнь эльгэдэг байгаа. Некрасов тэдэниие абамсаража, тэрэ зангаарань цензурада эльгэдэг байба. Жэ гүүрниэ мушхэбэриин комиссиин тамга харахада, цензурнууд манай үзэхэшье юумэ үгы гэжэ тоолоод, ядахын сагта уншажа үзэнишегүйгөөр визэ табиһан байха юм. Харин цензура хадаа романай хэблэгдэжэ гаргаһанаай һүүлээр алдуу эбэшэнэ ойлгоһон байгаа.

«Юу хэхэб?» гэжэ роман бүхы ородой обществодо энэнэй урда болоогүй ехэ марал олгоо һэн. Гаршагтань табиһан: юу хэхэб?—гэһэн асуудалда Чернышевский халаа элитээр—социализм бэлэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ ба ородой байдалые ондоодхон шэнэдхэхэ хэрэгтэ шадабаритай хүнүүдые харуулһан байха юм. «Энэ повесть хадаа ородой залуушуулда үгтэһэ шэнэ юумые нэвһэн ба программань болоһон байгаа... Тургеневэй повесть нуудай нэгэншье, Толстойнгү, али ондоо ямар нэгэн писательнүүдай зохёолнуудһаа нэгэншье Чернышевскиин энэ повестиие хүсэжэ тиимэ нэлээх ба гүнзэгы нүлөө ород залуушуудта хүргөөгүй һэн. Энэ повесть хадаа ород залуушуудай тоонгги юумэнь болажо үгэһэн юм»—гэжэ, П. А. Крепотин бэшээһэн.

Нэрлэгдэгшэ романай нүлөөнь Россиин газаа тээшье үргэнөөр тараһан байгаа. Залуу наһанайнгаа үеын тухай Г. Димитров иигэжэ хөөрэнэ: «Аяар 35 жэлэй урда тээ «Юу хэхэб?» гэжэ роман болбол Болгарида революционно худэлмөөнэй эхин алхаса хэжэ ябаһан залуу худэлмэришэн намда зайлуулашагүй гүн ехэ нүлөө үгэһэн байгаа. Сэхынь хэлэхэдэ, энээнһээ урдашье, хожомшье минии революционно болбосоронгдо Чернышевскиин роман шэнгээр хүсэтэ нүлөө олон һэн юрэнэ байхагүй байгаа». Чернышевскиие каторгада сүлэхэдөө, царска правительство хадаа жэгшүүриие дайсанһаа хагасаха, тэрээнэй ород обществодо сэлэлөөрдэл байдал олгыхые хүсэһэн. Тэрэнэй нүлөөе үгы болгохоёнь таһалхадаа тээнэ байһан байгаа. Гэбэшье, Чернышевскиин мурдүүлэн намнуулһан ябадалынь улам бүри тэрэнэй зохёолнуудта алдар сэлэ олгоо, олон ниитэдэ тухайлаһан байгаа. Тиихэдэнь, тэрэнэй зохёол бэшэһэн номууд ба статьянуудые хоридоод, энээгээр үлэ баран, хэблэлдэ нэрынь дурдахые угталан хориһон байгаа юм. Хэр тиигэбэшье һаань, Николай Гавриловичай нүлөө үгыхэжэ шадагдахагүй байгаа һэн. «Юу хэхэб?» гэжэ тиимэ тоно номшье гараараа буулгажа абахаһаа зүрхэсэнгүйгөөр һургуулиин һурагшад, интеллигенци, түрүү худэлмэришэд урдаанаа янзаар Чернышевскиин зохёолнуудые уншадаг лэ байгаа.

Научна социализмын агууехэ теоретигууд ба дэлхэйн пролетаридай вождьнор Маркс Ленин хоёр болбол тон ехэ эрдэмтэ, тусхай онсо ба зоримгой гүнзэгы бодолто, сухаришагүй шууд революционер болохо Чернышевские эрхим дээрэ ехэ тоогдоо сэгнэдэг байгаа һэн. В. И. Ленин нилээд олон худэлмэринүүд соогоо Н.Г. Чернышевскиин нэрые «ородой агууехэ писатель», «буржуазн сийска демократ-революционер», «капитализмые гайхамшагтай гүнзэгыгөөр шүүмжэлһэн критик» гэхэ мэтэар нэрлэжэ дурдадаг байһан юм.

Чернышевский болбол манай арадай тон зүбөөр омогорхон дурдадаг гайхамшагта хүнүүдай нэгэн мүн. Николай Гавриловичай хадаа өөртөө эрдэмтэ хүнэй гениальнасье, революционерэй эрэлхэг зориг тэй, писательниин бэлиг талантые, бүхы энээнэйнгээ бүгэдын зоримгой хүсэ шадалые—бүгэдынь хамтаруулан нэгэдхэжэ хүн байһан. Чернышевскиин нэрэ солонь үеын үедэ мартагдашагүй алдартай юм. Тэрэнэй һайн соогоо хэһэн баатар үйлэнь олон үе залгамжалан, ами бэеэрээ үнэн ханигүй, гүнзэгы эрдэмтэ хүнэй зүрхэнэй болотогдоһон үнэн зэргэ зөөргөөр ардта, энэ ардайнгаа хэтын хэрэгтэнь хизаарлашагүй предандаар байһан ялалма олон мэтэ жэшээ болохо үгэхэ байна.

Харюусалгата редактор Р. БИМЬАЕВ.

Адрес: Центросоюзная, 19, телефон редактора 2—44 отв. секретаря 2—23. Сельхозотдел — 7—55, отдел кадров—5-97. Отдел партийной жизни — 7-55 (2 зв.), Отдел писем — 5-07 (2 зв.)

Бурглавлит № 1802

Типография НКМП БМАССР.